
Dr DRAGAN BOGETIĆ, naučni savetnik
Institut za savremenu istoriju
Beograd, Trg Nikole Pašića 11

UDK 327(497.1:47)"1970/1973"
323(497.1:47)"1970/1973"

SOVJETSKA POLITIKA PREMA JUGOSLAVIJI TOKOM PRVE FAZE BIPOLARNOG DETANTA*

APSTRAKT: U članku je obrađena pozadina i determinante poboljšanja jugoslovensko-sovjetskih odnosa početkom 70-ih godina prošlog veka. U okviru nastojanja sovjetskih zvaničnika da na širem međunarodnom planu objasne i dobiju podršku za svoju novu kooperativnu strategiju prema SAD, formulisanu u sklopu „Programa za mir“, usvojenom na XXIV kongresu KPSS, zvaničnici iz Kremlja su zauzimali sve pozitivniji stav prema pokretu nesvrstanosti i jednoj od najuticajnijih članica tog pokreta – Jugoslaviji.

Ključne reči: Jugoslavija, Sovjetski Savez, pokret nesvrstanih, međunarodni odnosi, detant

Saradnja Jugoslavije sa Sovjetskim Savezom uvek je za Josipa Broza Tita i njegove saradnike predstavljala jedan od ključnih spoljnopolitičkih prioriteta, kako sa stanovišta realizacije elementarnih premisa načela ekvivalence na kome se zasnivala jugoslovenska politika nesvrstanosti, tako i sa stanovišta borbe za afirmaciju i priznanje sopstvenog modela socijalizma unutar međunarodnog radničkog pokreta. U sličnim političkim i ideološkim koordinatama mogao se sagledati i interes vlastodržaca iz Kremlja za unapređenje saradnje sa režimom u Beogradu. Odnosi sa Jugoslavijom uvek su za SSSR i KPSS imali širi međunarodni značaj, kako sa stanovišta njihove politike u međunarodnim odnosima, tako i sa stanovišta politike u međunarodnom komunističkom pokretu. Obe strane su se pri tome rukovodile uzajamno nespojivim i neostvarljivim krajnjim ciljevima. Jugoslavija je želela punu saradnju sa SSSR-om, lišenu bilo kakvog oblika sovjetskog pritiska u pogledu uključivanja Jugoslavije u socijalistički lager. Za Leonida Brežnjeva

---

* Rad deo projekta *Srpsko društvo u jugoslovenskoj državi u 20. veku: između demokratije i diktature*, (177016), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

i njegove sledbenike, pak, upravo je pridruživanje Jugoslavije porodici pro-sovjetskih, socijalističkih država predstavljalo ključni preduslov za iskrenu i čvrstu saradnju dve države. Pošto ni jedni ni drugi nisu bili spremni da odstupe od svojih polazišta, prišlo se iznalaženju privremenih kompromisa, pri čemu su i Tito i Brežnjev, svako sa svoje strane, verovali da vreme radi za njih i da će određene unutrašnje i spoljne okolnosti u bližoj ili daljoj budućnosti omogućiti pobjedu njihove opcije.

Koncipiranjem nove spoljnopolitičke strategije Sovjetskog Saveza na XXIV kongresu KPSS 1971. godine, zvaničnici iz Moskve su bitno revidirali svoje stavove prema Jugoslaviji i njenoj međunarodnoj poziciji. Sa promenom globalne spoljnopolitičke strategije Sovjetskog Saveza menjali su se i pogledi na politiku i pokret nesvrstanosti, odražavajući postepeno realne odnose u međunarodnoj zajednici. Iako je u ovom procesu bilo povremenih uspona i padova, razvoj sovjetskih stavova je u globalu išao uzlaznom linijom: od ranijeg perioda ignorisanja nesvrstanosti, preko faze u kojoj se nesvrstanost priznaje kao snaga mira (doduše, samo kao „rezerva“ socijalističkih snaga), do perioda početkom 70-ih godina, u kome se nesvrstanost ocenjuje kao značajan prilog miru i samostalan i aktivan faktor međunarodnih odnosa. To je bilo vreme kada se u zvaničnim dokumentima sovjetske partije i vlade bezrezervno prihvata stanovište da se pokret nesvrstanosti nametnuo kao važan činilac savremenih međunarodnih odnosa, da je njegovo postojanje u interesu mira i ravnopravnih odnosa između svih zemalja, te da bi bilo neophodno da ojača svoju ulogu u svetskoj politici. Akcije pokreta nesvrstanosti su bile pozitivno vrednovane, a on sam po sebi ocenjen kao „uočljiv faktor međunarodnog života i važna karika borbe protiv imperijalizma“, te da stoga „ima progresivan karakter“. Prema sovjetskim gledištima, ključ jačanja uloge nesvrstanih je u vernosti izvornim principima i zbijanju redova na toj osnovi.¹

Međutim, izvorni principi nesvrstavanja i smisao te politike su se u SSSR-u svodili samo na borbu protiv imperijalizma i kolonijalizma, protiv rata i agresije, tako da je sama suština nesvrstanosti i dalje bila svesno zaobilazena. Menjajući stavove prema nesvrstanosti, Sovjetski Savez se postepeno prilagođavao novoj stvarnosti u međunarodnim odnosima, ali uvek nastojeći da nesvrstanost uklopi u okvire svoje globalne međunarodne strategije na način koji bi najbolje odgovarao realnim sovjetskim spoljnopolitičkim interesima. Dodatni stimulans za intenzivniji pristup SSSR-a pokretu nesvrstanih proizilazio je iz povećanog interesovanja i jačeg „ideloško-političkog pritiska“ Kine i SAD na sam pokret nesvrstanih. Od sredine 70-ih

---

¹ Dragan Bogetić, *Evolucija sovjetskih gledišta prema politici nesvrstanosti. Razlike u jugoslovenskom i sovjetskom poimanju načela miroljubive koegzistencije*, Istorija 20. veka, br. 2, Beograd 2012, 131–145.

godina Kina zauzima mnogo aktivniji stav prema nesvrstanim zemljama, težeći da ih privuče na svoju stranu i pretvori u svoju „rezervu“, da ih suprotstavi Sovjetskom Savezu ili da im nametne svoju doktrinu o neophodnosti borbe protiv razornog dejstva „dva imperijalizma“ (američkog i sovjetskog). U isto vreme, i SAD su pojačale ideološko-političko delovanje u odnosu na pokret nesvrstanih, nastojeći da mu oslabe antiimperijalističku oštricu, odvoje ga od „prirodnih saveznika“ (bloka prosovjetskih država) i razjedine pokret u celini.²

Ovakve namere glavnih sovjetskih suparnika, koji su u vanblokovskim zemljama tražili nova uporišta, znatno su pojačale interesovanje Sovjetskog Saveza za nesvrstavanje.

I na kraju, približavanje i poklapanje interesa i ciljeva Sovjetskog Saveza i nesvrstanih zemalja u mnogim značajnim pitanjima na međunarodnom planu takođe su bili jedan od važnih uzroka radikalnog zaokreta u odnosu na pokret nesvrstanosti. U borbi protiv kolonijalizma i neokolonijalizma u Ujedinjenim nacijama, kao i u borbi za mir i međunarodnu saradnju na osnovama miroljubive koegzistencije, našli su se na istim pozicijama i Sovjetski Savez i nesvrstane zemlje, što je dovelo do približavanja njihovih stavova, a u isto vreme i pothranjivalo iluziju o identitetu interesa i ciljeva, odnosno o prirodnom savezništvu socijalističkih i nesvrstanih zemalja. Sovjetski političari bili su jednodušni u oceni da bez postojanja svetskog sistema socijalizma, nikada ne bi bilo moguće voditi politiku nesvrstanosti, niti bi bilo moguće formiranje pokreta nesvrstanosti. Stoga su osnovni preduslov opstanka ovakve politike i realizacije njenih prioriteta i ciljeva, videli isključivo u tesnom vezivanju nesvrstanih zemalja za socijalistički lager i SSSR.

U duhu nove spoljnopolitičke platforme SSSR-a usvojene na XXIV kongresu KPSS i u duhu „Programa za mir“, može se pratiti nastup sovjetskih zvaničnika tokom Titove zvanične posete Sovjetskom Savezu, od 5. do 10. juna 1972. Tom prilikom sa sovjetske strane istaknuta je bezrezervna podrška jugoslovenskoj politici nesvrstanosti i Titovim mirovnim inicijativama pokrenutim u cilju razrešavanja nagomilanih svetskih problema. Istaknuta je, osim toga, bliskost ili identičnost stavova SSSR i Jugoslavije u pogledu svih ključnih međunarodnih problema i najopasnijih žarišta svetske krize. Praktično sva važnija sporna pitanja koja su stajala na putu unapređenja bilateralnih odnosa bila su, tokom razgovora Tita i Brežnjeva, ili razrešena, ili potisnuta u drugi plan i relativizovana. Stalno je istican napredak u saradnji dve zemlje i potreba da se ta saradnja još više proširi u svim sferama političkih, ekonomskih i kulturnih odnosa. U Zajedničkom kominikeu istaknuta je „životvornost“ principa Beogradske deklaracije iz

---

² Isto.

1955. godine, Zajedničke izjave Tita i Hruščova date u Moskvi 1956. i Izjave Tita i Brežnjeva, usvojene u Beogradu, septembra 1971, kao osnove na kojoj se zasnivaju i na kojoj će se i ubuduće graditi odnosi dve zemlje. U tom duhu je napomenuto da „sovjetska strana podržava antiimperijalističku usmerenost politike nesvrstanih zemalja i, u vezi s tim, pozitivno ocenjuje njenu ulogu u učvršćenju mira i međunarodne saradnje, u borbi naroda protiv kolonijalizma i neokolonijalizma, za nezavisnost i društveni progres“. Tito je pozvao Brežnjeva, Podgornog i Kosigina da „učine zvaničnu i prijateljsku posetu SFRJ“, što je „prihvaćeno sa zadovoljstvom“. U znak poštovanja, Titu je na svečan način u Kremlju uručeno najviše sovjetsko odlikovanje – Orden Lenjina, a potom upriličena još jedna počast – dodela maršalske sablje.³

Rezultat vidnog poboljšanja jugoslovensko-sovjetskih odnosa bili su izuzetno povoljni i izuzetno obimni sovjetski investicioni krediti Jugoslaviji. SSSR je odobrio dugoročni robni kredit Jugoslaviji u iznosu od 540 miliona dolara (najveći pojedinačni kredit koji je Jugoslavija u to vreme dobila iz inostranstva) za finansiranje izgradnje i rekonstrukcije 38 privrednih objekata u Jugoslaviji sa rokom otplate od 10 do 12 godina i kamatom od 2%. Ovaj kredit trebalo je da bude stavljen na raspolaganje Jugoslaviji već od 1973. godine. Osim toga, SSSR je u načelu prihvatio da finansira izgradnju i rekonstrukciju još 11 privrednih objekata u Jugoslaviji u ukupnom iznosu od 450 miliona dolaru, čije je korišćenje trebalo da počne tokom 1976 godine.⁴

Iako je kooperativan nastup zvaničnika iz Moskve nailazio na izuzetno pozitivan prijem jugoslovenskog rukovodstva, on je, istovremeno, i dalje bio u Beogradu tumačen kao „iznuđeni strateški kurs“, uslovljen realnošću bipolarnog detanta i „novim sovjetskim taktičkim pristupom Jugoslaviji“ koji bi trebalo da obezbedi postepeno jugoslovensko uključivanje u prosovjetski blok. U duhu ovakve jugoslovenske procene, nametao se zaključak da Sovjeti „vide svoju istorijsku šansu“ u razornom efektu aktuelne ekonomske i međunacionalne krize u Jugoslaviji, koja će kad-tad dovesti do potpune destabilizacije države i prinuditi jugoslovensko rukovodstvo da zatraži pomoć od Moskve. „Osnovni strateški cilj SSSR prema Jugoslaviji ostao je neizmenjen – dugoročna orijentacija na privlačenje Jugoslavije i SKJ u 'lager'. „Međutim, izmenile su se međunarodne okolnosti i uslovi, te se otuda i taktika SSSR i KPSS prema nama menja i prilagođava tim novim, promenjenim uslovima. Bitan činilac u našim odnosima je unutrašnja sta-

---

³ AJ, KPR, I-2/53. Materijal o poseti J. B. Tita SSSR, jun 1972; Borba, 11. jun 1972. *Zajedničko saopštenje o jugoslovensko-sovjetskim razgovorima.*

⁴ AJ, KPR; I-5-b/99–26. *Informacija o jugoslovensko-sovjetskim odnosima sa osvrtom na neka aktuelna pitanja politike KPSS u međunarodnom radničkom pokretu.*

bilnost našeg društva i dosledna orijentacija na dalji razvoj samoupravljanja, kao i nesvrstana spoljna politika kao dugoročna orijentacija na međunarodnom planu... Karakteristično je da u kriznim situacijama kod nas, SSSR povećava pritiske na Jugoslaviju... Ovakva sovjetska politika je sračunata i na pripremanje sovjetskih pozicija za tzv. posttitovski period“.⁵

U obimnom elaboratu Ministarstva inostranih poslova Jugoslavije u kome je detaljno analizirana sovjetska strategija prema jugoslovenskoj politici nesvrstavanja, ocenjeno je da „sovjetska strana nastoji da valorizuje, kako celinu unapređenja naših odnosa, tako i međunarodnu situaciju, da bi obezbedila odgovarajuća 'pomeranja' Jugoslavije ka koordiniranoj aktivnosti 'socijalističke zajednice', vodeći pri tom računa da ova nastojanja ne poprime dimenzije direktnijeg pritiska i postanu kontraproduktivna“. U tom smislu uočena je veća sovjetska „fleksibilnost“ prema jugoslovenskoj nesvrstanoj i uvažavanje specifičnosti međunarodne pozicije Jugoslavije. Naravno, takva pozicija ne čini se zvaničnicima iz Moskve primerena spoljnopolitičkom nastupu jedne socijalističke države, ali sve to više ne predstavlja razlog za zaoštavanje odnosa sa njenim rukovodstvom. Konačno su stvoreni uslovi za otvorenu i tolerantnu atmosferu i za iznošenja razlika u gledištima bez uobičajenog pogoršanja bilateralnih odnosa tim povodom. „Moglo bi se, možda, konstatovati da se u praksi obrazovala izvesna 'legitimnost' uzajamne nesaglasnosti u ovom pogledu, odnosno da su se 'legalizovali', kako sovjetska inicijativnost (na širokom frontu) u ovom smislu, tako i naša odbijanja, odnosno, neprihvatanja ovih inicijativa, jer bi to značilo postepeno 'eroziju' naše nesvrstane pozicije... Realno je očekivati da će se ova 'dvojnost' nastaviti, odnosno, nije realno očekivati da će sovjetska strana načelno odustati od svojih nastojanja“.⁶

Ova „dvojnost“ došla je do izražaja i tokom posete Jugoslaviji predsednika Ministarskog saveta SSSR, Alekseja Nikolajeviča Kosigina, od 24. do 30. septembra 1973.

U razgovorima jugoslovenske i sovjetske delegacije vrlo je pozitivno ocenjeno stanje bilateralnih odnosa i realizacija ranije koncipiranih prioriteta saradnje. Uočena su brojna pitanja iz međunarodnih odnosa u kojima se stavovi dve strane u potpunosti poklapaju. Tokom razgovora sa jugoslovenskim zvaničnicima, sovjetski premijer je pokušao da obezbedi što kooperativniji prilaz svojih domaćina „Programu mira“, usvojenom na XXIV kongresu KPSS, tretirajući taj program kao široku političku platformu na kojoj treba da se zasniva spoljnopolitičko delovanje svih socijalističkih zemalja i svih miroljubivih snaga u svetu. U tom smislu, Kosigin je obaves-

---

⁵ Isto.

⁶ AJ, KPR; I-5-b/99-26. O nekim pitanjima sovjetskog gledanja na sadašnju politiku SKJ i odnosa prema ovoj politici.

tio Tita da se u Moskvi razmatra mogućnost da se narednih godina održi konsultativni sastanak evropskih komunističkih partija, kako bi ove partije zauzele konkretne „zajedničke stavove“ u vezi sa najnovijim događajima i utvrdile „zajedničku političku liniju“ oko budućeg organizovanog nastupa u međunarodnim odnosima. S jugoslovenske strane je, kao i obično, načelno podržana ovakva inicijativa, ali je ukazano i na određene jugoslovenske rezerve po tom pitanju. Za Tita i njegove saradnike učešće na ovakvim skupovima bilo je prihvatljivo samo pod uslovom da se jugoslovenskim komunistima prethodno obezbedi aktivno uključivanje u pripreme i organizaciju konsultativnog sastanka i puno učešće u izradi dnevnog reda. Insistirano je i na tome da odluke i dokumenta na sastanku evropskih komunističkih partija moraju biti prihvatljivi za sve partije i ne smeju biti u suprotnosti sa politikom i pozicijama bilo koje partije. Stoga bi se sve odluke i sva dokumenta morala donositi konsenzusom (uz saglasnost svih učesnika) i biti zasnovana na načelima samostalnosti i ravnopravnosti partija i država.⁷

Kosigin je, po već ustaljenom pravilu koje je davalo ton svim jugoslovensko-sovjetskim samitima, izneo značajne primedbe u pogledu jugoslovenske štampe i njenog „neobjektivnog“ izveštavanja o politici Varšavskog pakta i SSSR-a. Problem, naravno, nije bio u štampi, jer je ona samo verno prenosila i odslikavala stavove jugoslovenskog rukovodstva o ključnim međunarodnim pitanjima. Problem je bio, upravo, u nesaglasnosti tih zvaničnih stavova jugoslovenskog rukovodstva sa stavovima sovjetskih komunističkih. Da bi izbegao oštru polemiku sa svojim domaćinama, Kosigin je, kao i ostali sovjetski zvaničnici, napadao stavove novinara u želji da skrene pažnju na neprihvatljivost stavova jugoslovenskih političara. Po običaju Tito je, uz određenu samokritičnost prema jugoslovenskoj štampi, skrenuo pažnju svom sagovorniku da ni on nije zadovoljan pisanjem sovjetske štampe. Prigovorio je da ona, kada je reč o Jugoslaviji, po neki put izveštava dosta jednostrano i na vrlo selektivan način bira teme. Predložio je da se informativna delatnost ugovorno reguliše, na čemu je inače već odavno insistirala Jugoslavija, a što je sovjetska strana uporno izbegavala. Radilo se o širem problemu vezanom za evidentno odsustvo reciprociteta u informativnoj oblasti, na štetu Jugoslavije. Dakle, o nezadovoljavajućem stanju u sovjetskim medijima u pogledu položaja i prisustva tema koje su se ticale jugoslovenskog društva. Zbog toga su iz Beograda već godinama upućivani zahtevi da se tu uspostavi adekvatnija proporcija i angažovanije pristupi pitanju povećanja kupovine jugoslovenske štampe, periodike, knjiga i filmova i

---

⁷ AJ, KPR, I-3-a/101–145. *Poseta Predsednika Ministarskog saveta SSSR, Alekseja Nikolajeviča Kosigina; Zabeleška o razgovoru Predsednika Republike Josipa Broza Tita sa Predsednikom sovjetske vlade Aleksejom Kosiginom, 28. septembra 1973. godine na Brionima; KPR, I-2/55. Inicijative za održavanje novog svetskog savetovanja komunističkih i radničkih partija.*

obezbedi njihovo veće prisustvo na tržištu i TV ekranima u SSSR. Kosiginu je skrenuta pažnja i na činjenicu da njegova vlada nije prihvatila ni zahtev Jugoslavije da se u Moskvi otvori jugoslovenski informativni centar po uzoru na sovjetski Dom kulture u Beogradu („koji u svojoj veoma izraženoj propagandnoj delatnosti redovno izlazi iz okvira ranijeg međudržavnog aranžmana i krši odredbe jugoslovenskih pozitivnih propisa“). Odbijajući da se izjasni u pogledu mogućnosti otvaranja jugoslovenskog Doma kulture u Moskvi, Kosigin je, ipak, konačno prihvatio predlog da se informativna delatnost dve države ugovorno reguliše posebnim normativnim aktom, čime su stvoreni uslovi da Jugoslavija ostvari povoljniji tretman u ovoj oblasti i obezbedi veći uticaj u medijskoj sferi.⁸

Pošto su dvočasovni zvanični politički razgovori Tita i Kosigina u Beloj vili na Brionima završeni, tokom svečanog ručka, priređenog u čast sovjetskog premijera, Tito je održao govor koji je u velikoj meri odstupao od jugoslovenskih nastojanja za vođenjem izbalansirane politike prema blokovima i koji je išao u prilog sovjetskog gledišta o „prirodnom savezništvu“ pokreta nesvrstanosti i Varšavskog pakta. Osvrćući se na odluke nedavno održanog Alžirskog samita nesvrstanih zemalja, Tito je uporno isticao anti-zapadnu i antiameričku usmerenost Pokreta nesvrstanosti – „borbu protiv imperijalizma“ i istovremeno hvalio govor Brežnjeva u Alma Ati (u Kazahstanu) u kome je sovjetski lider sveo međunarodnu aktivnost pokreta nesvrstanih upravo na ovu njegovu odrednicu. „Vidi se da vi potpuno shvatate ulogu koju nesvrstani igraju u svijetu, njihovu borbu protiv imperijalizma, kao i njihova nastojanja, zajedno sa socijalističkim zemljama, da ta borba bude čim efikasnija... Ja mislim da je to dobar prilog borbi svih progresivnih snaga u svijetu protiv imperijalizma, a za poboljšanje međunarodnih prilika. Mogu da kažem – a vjerujem da ćete se Vi s tim složiti – da se naša i vaša spoljna politika u tome podudaraju. To znači da, s jedne strane, stvaramo čim bolje i šire odnose između naše dvije zemlje, a s druge strane, da na međunarodnom planu, idemo putem borbe protiv imperijalizma za bolje odnose među državama i među narodima“.

Na kraju je zaključio da „naši odnosi imaju veliki značaj ne samo za brži razvitak i proširenje međusobne saradnje, već oni predstavljaju i snažan faktor u okupljanju svih progresivnih snaga na pitanjima koja danas tište većinu čovječanstva“.⁹

---

⁸ AJ, KPR, I-2/55. *Jugoslovensko-sovjetski odnosi*; AJ, KPR, I-5-b/99–26. *Informacija o jugoslovensko-sovjetskim odnosima sa osvrtom na neka aktuelna pitanja politike KPSS u međunarodnom radničkom pokretu* AJ, KPR, I-3-a/101–145. *Poseta Predsednika Ministarskog saveta SSSR, Alekseja Nikolajeviča Kosigina; Zabeleška o razgovoru Predsednika Republike Josipa Broza Tita sa Predsednikom sovjetske vlade Aleksejom Kosiginom, 28. septembra 1973. godine na Brionima.*

⁹ *Borba*, 29. septembar 1973.

Interesantno je to što je sve ovo što je Tito izrekao na zdravici u čast Kosigina, u brojnim izveštajima Ministarstva inostranih poslova Jugoslavije bilo uporno pripisivano sovjetskim zvaničnicima i objašnjavano kao potpuno nerazumevanje suštine politike nesvrstanosti ili kao zlonamerni pokušaj Sovjeta da se ta politika svede samo na jednu njenu komponentu („borbu protiv imperijalizma“) koja ide u prilog njihovim pokušajima da se pokret pretvori u privezak prosovjetskog bloka.¹⁰ Ne može se tačno proceniti da li je ovakav Titov nastup bio motivisan željom za uspostavljanje prisnije saradnje sa SSSR-om kako bi se stvorili povoljniji uslovi za razgovore sa sovjetskim zvaničnicima oko intenziviranja podrške Egiptu i Siriji u sklopu aktuelnih zbivanja na Bliskom istoku ili se, zapravo, radilo o Titovoj spontanoj reakciji uzrokovanoj jugoslovensko-američkim nesuglasticama oko Vijetnamskog rata.

Pomenuta dilema je brzo razrešena tokom Titove posete SSSR-u i tokom njegovih razgovora sa liderom sovjetskih komunista, Leonidom Brežnjevom. Samo mesec dana posle Gromikove posete Jugoslaviji, dvojica državnika su se sreli u ukrajinskoj metropoli – Kijevu, gde je Tito boravio u prijateljskoj poseti od 12. do 15. novembra 1973.

Susret Tita i Brežnjeva protekao je u izuzetno srdačnoj i prijateljskoj atmosferi, kakva nije bila zabeležena tokom prethodnih godina. Već na samom početku razgovora Brežnjev je istakao da Titova poseta za njega predstavlja dobru priliku za „prijateljski, partijski susret“, da u tom smislu treba isključivo govoriti „partijskim jezikom“, „slobodno razmenjivati mišljenje“ i da ne treba uopšte obraćati pažnju na protokol – „Šta će nama protokol“. Tito je prihvatio ovakav ton razgovora i srdačno se na ruskom obratio svom domaćinu, naglašavajući da je u odnosima dve partije i dve države „učinjen korak napred“, da više nema teških pitanja i problema, odnosno da „nema toga što bi moglo da nam smeta da ojačamo našu saradnju“. Pozitivnu ocenu bilaterale Brežnjev je zasnovao konstatujući „da i nad vašom i

---

¹⁰ To je slučaj i sa obimnim elaboratima Ministarstva spoljnih poslova koji su sačinjeni nešto kasnije, a u kojima se posebno ukazuje na to „da je dugoročni, krajnji i strategijski cilj SSSR-a prema SFRJ da je uvuče u Varšavski pakt“ i da taj cilj pokušava da obezbedi „kroz pomeranje jugoslovenske spoljne politike ka koordiniranoj aktivnosti socijalističkih zemalja“. Lansirajući teoriju o „prirodnom savezništvu“ nesvrstanih i socijalističkih zemalja i pothranjujući antiimperijalistička nastrojenja u jugoslovenskoj nesvrstanoj politici, a uz sve glasnije zagovaranje potrebe čvršćeg povezivanja nesvrstanih i socijalističkih zemalja „koje idu istom stazom istorije“, Sovjeti su pokušavali da postepeno ubede Jugoslaviju da budu „prirodni saveznici“.

AJ, KPR; I-5-b/99–26. *Informacija o jugoslovensko-sovjetskim odnosima sa osvrtnom na neka aktuelna pitanja politike KPSS u međunarodnom radničkom pokretu*; AJ, KPR; I-5-b/99–26. *O nekim pitanjima sovjetskog gledanja na sadašnju politiku SKJ i odnosa prema ovoj politici*.

našom zemljom imamo nebo i da je nebo zajedničko. Naše i vaše nebo mora biti uvek čisto i na njemu uvek mora da bude sunce“.¹¹

Sve ovo bilo je povod za Brežnjevljevo prenamaglašavanje ideološke bliskosti Jugoslavije i Sovjetskog Saveza i njihovog identičnog „klasnog prilaza“ međunarodnim problemima i žarištima svetskih kriza. Brežnjev je sa zadovoljstvom konstatovao: „U svetskoj politici smo postali mnogo bliži jedni drugima“, a potom obraćajući se direktno Titu istakao: „Veoma me je obradovao Tvoj sopstveni jezik o ulozi imperijalizma“. I, zaista, po pitanju sve agresivnijeg nastupa „imperijalizma“, odnosno Sjedinjenih Američkih Država, u međunarodnim odnosima, Tito i Brežnjev su itekako bili istomišljenici. Na Brežnjevljevo permanentno isticanje da se „imperijalizam grozničavo bori da opkoli socijalizam sa svih strana“, da „imperijalisti nastoje da nas obmanu gde god je to moguće, svugdje gde god mogu hoće da formiraju svoje baze“ – Tito je uzvratilo: „Cilj Amerike jeste da vrši pritisak putem vojnih baza... Ona je žandarm“. Brežnjev se složio sa ovom konstatacijom: „Da, to je tačno. Ali, žandarm je malo. Oni su, to je ružna reč, ali oni su gadovi... Oni se boje ofanzive socijalizma, jer znaju snagu radničke klase. U njihovim parlamentima nema revolucionara; tamo sede magnati. Zbog toga se oni boje“.

Na kraju je usledila Brežnjevljeva „optimistička“ procena o budućnosti kapitalističkog sistema: „Je li to beskrajna priča ili će zaista doći čas kada će Amerikanci i Englezi postati nešto drugo? I Marks i Engels su napisali da će ipak nastupiti takva istorijska situacija, da će Amerika i Engleska biti drugačije“. S obzirom da ni sam Brežnjev nije baš bio uveren da će ovakav istorijski zaokret skoro nastupiti, hvalio je aktuelnu politiku „bipolarnog detanta“ kao izuzetno mudro privremeno rešenje. „Dajte da pročitamo i Lenjina. On je bio za saradnju sa imperijalistima. Napisao je pismo u kome kaže da se može ići u savez sa svakim đavolom, ali ne dozvoliti da đavo prevari tebe, već ti đavola... Predstoji dugotrajna klasna borba. Mi vodimo klasnu politiku. Neki su mislili da smo pošli na ustupke, da je Sovjetski Savez pošao da se pokloni SAD-u“. Tito se složio da je sovjetski prilaz saradnji sa zapadnim silama – „klasni prilaz“. O ovom pitanju, kao i u pogledu situacije na Bliskom istoku, Jugoslavija i SSSR imaju „identična gledišta“, istakao je Tito. Pomirljivu politiku Egipta i Sporazum sa Izraelom i Amerikancima (potpisan neposredno uoči Titovog dolaska u Kijev) ocenio je kao „grešku“ kojom se „ne rješava ništa“ i da on lično nije optimista u pogledu ishoda ovakve politike.¹²

---

¹¹ AJ, KPR; I-2/55. *Stenografske beleške sa razgovora vođenih između Predsednika SKJ i Predsednika SFRJ Josipa Broza Tita i Generalnog sekretara CK KPSS L. I. Brežnjeva, održanih 12. novembra 1973. u Kijevu.*

¹² Isto.

Pada u oči da je Brežnjev bio mnogo oštriji od Tita kada je u pitanju pomenuti Egipatsko-izraelski sporazum, sačinjen na osnovu teksta Kisindžerovog mirovnog plana. Brežnjevu je teško padalo to što je uticaj Sovjetskog Saveza na Bliskom istoku znatno opao (što je on sam bio „potisnut u stranu“ tokom egipatsko-izraelskih pregovora), a uticaj SAD porastao i postao takoreći dominantan. Brežnjev se osećao dvostruko izigranim, kako od Niksona („on nije izvršio ono što nam je obećao“), tako i od Sadata (koga je sada nazivao „slugom imperijalizma“, a njegov potez okarakterisao kao „sramni momenat“ i „primanje milostinje“ od SAD). „Sadat nije Naser. Zato sam mu napisao toplim rečima – nemoj da se predaješ političkoj panici, nemoj da daješ ustupke, Kisindžer hoće da on faktički vodi stvar. Ukoliko Amerikanci postignu uspeh, onda im Sadat neće biti potreban, oni će ga maknuti, oni će maknuti Asada, sve one koji su ratovali sa njima. Severna Afrika će biti u njihovim rukama, mislim, ono što je njima potrebno. Opet bi oni bili kraljevi nafte, a lokalne vlasti bi bile antisovjetske, antijugoslovenske“.¹³

Na pitanje koje je nekoliko puta bilo ponavljano tokom razgovora u Kijevu i koje je zapravo predstavljalo glavni povod za organizovanje ovih razgovora – „šta treba preduzeti u ovakvoj situaciji“, dvojica sagovornika očigledno nisu imali pravi odgovor. Umesto toga, insistiralo se na uopštenim frazama o „neophodnosti akcije“, jedinstvenog nastupa, podrške svim arapskim zemljama involviranim u bliskoistočnom sukobu i posredničkoj ulozi pokreta nesvrstanosti, odnosno Jugoslavije, u tom sklopu. I Tito i Brežnjev su pozitivno ocenjivali smernice Alžirskog samita o razrešenju bliskoistočne krize i nedavnu inicijativu vanblokovskih zemalja u Ujedinjenim nacijama. Smatrali su da pokret nesvrstanih treba da preduzme odgovarajuće akcije kako bi se očuvalo „kakvo, takvo jedinstvo“ arapskih zemalja. Budući da je alžirski predsednik Bumedijen preuzeo ulogu predsednika Koordinacionog biroa nesvrstanih, mnogo se očekivalo od njegove posete Libiji i Saudijskoj Arabiji. Prvi put, Brežnjev je isticao važnu ulogu nesvrstanih zemalja u sklopu nastojanja za demokratizacijom međunarodnih odnosa i ukazivao na ograničen domašaj bipolarnog detanta po tom pitanju. Složio se sa Titovom konstatacijom da Konferencija o evropskoj bezbednosti i saradnji mora celovito razmatrati problem očuvanja mira, kako u Evropi, tako i na Mediteranu i na opštem globalnom planu, jer je mir nedeljiv i nemoguće ga je obezbediti u Evropi ukoliko u drugim delovima sveta pretila opasnost eskalacije nasilja. Samim tim, mirovni proces ne sme biti predmet pregovora isključivo dve supersile, nego i svih involviranih država. Brežnjev je shvatio da se detant ne može ograničiti samo na odnose SAD i SSSR, ili

---

¹³ Isto.

samo na Evropu, niti da je moguće odvajati politički od vojnih aspekata bezbednosti (u čemu su se ranije razilazili stavovi Jugoslavije i Sovjetskog Saveza).¹⁴

Tito i njegovi saradnici bili su zadovoljni tonom, sadržajem i epilogom razgovora u Kijevu. Ti razgovori su dodatno doprineli i inače uzlaznom trendu procesa unapređenja jugoslovensko-sovjetskih odnosa. U neku ruku, može se reći da su i Tito i Brežnjev u potpunosti ostvarili svoje ciljeve kojima su se rukovodili kada su se odlučili za ovaj susret. Taj susret je predstavljao iznenađenje za veći deo svetske javnosti, jer je upriličen u neobičajeno kratkom roku posle posete Beogradu sovjetskog premijera Alekseja Kosigina. Razgovore dvojice državnika su nametnule međunarodne okolnosti i obostrano nezadovoljstvo sopstvenom pozicijom u sklopu raspleta bliskoistočne krize.

Jugoslovenska strana je bila zadovoljna jer je Brežnjev, razočaran bliskoistočnom politikom SAD, počeo sumnjati u samodovoljnost politike sporazumevanja sa Niksonom i u tom smislu se saglasio s Titom, da se detant ne sme ograničavati na odnose dve supersile već mora imati mnogo širu osnovu. Na tome je Tito insistirao i ranije, a Brežnjev je to sada nevoljno prihvatio, pošto je SSSR bio potisnut u drugi plan u sklopu aktuelne Kisindžerove „mirovne misije“ na Bliskom istoku i početka arapsko-izraelskih pregovora na osnovu Kisindžerovih političkih smernica. Pored toga, preporuka Brežnjeva da Tito preuzme posredničku ulogu između Arapa i SSSR-a mogla je doprineti ponovnom jačanju prestiža Jugoslavije u pokretu nesvrstanosti u momentu kada je taj prestiž delimično bio okrnjen zbog sve ofanzivnijeg i sve radikalnijeg nastupa alžirskog predsednika Huari Bumedijena u sklopu aktuelnih zbivanja na Bliskom istoku. Preuzimajući ulogu predsedavajućeg u pokretu posle Alžirskog samita (u duhu nove prakse ustanovljene odlukama tog samita), Bumedijen je uspeo da potisne Tita u drugi plan i da obezbedi snažnu podršku grupe radikalnih nesvrstanih zemalja, koje su bile ogorčene zbog Sadatove popustljivosti prema Izraelu i zbog kolebljive politike pokreta nesvrstanosti po tom pitanju. I, na kraju, od posebnog značaja za Jugoslaviju je bilo i to što je Brežnjev konačno priznao pokret nesvrstanosti kao značajan međunarodni faktor bez koga je nezamisliva borba za očuvanje mira i bezbednosti u svetu. To je, pored ostaloga, snažno potencirano i u kominikeu objavljenom posle razgovora, u kome je nesvrstanost pominjana više puta upravo u ovom smislu.¹⁵

Sovjeti su pak mogli biti zadovoljni, jer su Titovo priznanje ogromnog doprinosa SSSR-a u očuvanju mira u svetu i Titove pohvale na račun

---

¹⁴ Isto

¹⁵ AJ, KPR, I-2/55. *Neke karakteristike i ocene razgovora Tito-Brežnjev*; Borba, 16. novembar 1973. *Jugoslovensko-sovjetsko saopštenje o Titovoj poseti SSSR*.

Brežnjevljeve politike sporazumevanja sa Niksonom svakako morale imati izuzetno pozitivan odijum u nesvrstanom i arapskom svetu. Sa sovjetske strane je pozitivno primljeno i to što je Tito (kako je to navodila moskovska *Pravda*) – „vatreno odobravao i podržavao“ odluke nedavno održanog XXIV kongresa KPSS i političke smernice „Programa mira“, koji je na tom skupu usvojen i koji je u suštini opredeljavao buduću spoljnopolitičku strategiju SSSR-a i istočnoevropskih zemalja. To je Brežnjevu bilo jako važno, jer je to bilo vreme kada je on preduzimao značajne napore u cilju obezbeđivanja većeg stepena koordinacije spoljne politike zemalja prosovjetskog bloka i obezbeđivanja jedinstva unutar međunarodnog komunističkog pokreta. Sovjetska štampa je stoga, izveštavajući o razgovorima u Kijevu, stavljala akcenat na „dalje produbljavanje partijskih odnosa“, što je ocenjivano kao „najznačajniji faktor i garancija uspešnog razvoja celokupne saradnje“.¹⁶

Iako su u jugoslovenskim političkim krugovima izuzetno pozitivno ocenjeni razgovori Tito–Brežnjev, često su isticane i ozbiljne rezerve oko širih političkih implikacija koje bi ti razgovori mogli imati u sklopu nastojanja SSSR-a da korišćenjem nove, fleksibilnije strategije veže Jugoslaviju za socijalistički lager. Posebnu pažnju privlačile su reči koje je Brežnjev izrekao u svojoj zdravici na svečanoj večeri priređenoj u čast predsednika Tita: „Usaglašavanje politike socijalističkih zemalja bila je i jeste glavni pokretač popuštanja napetosti... Antiimperijalistička usmerenost pokreta nesvrstanosti, koja se manifestovala i u toku Alžirske konferencije, kao i jasno izražena težnja učesnika da se bore protiv imperijalističkog diktata i samovolje, sve to nailazi sa naše strane na potpuno razumevanje i podršku. Ujedinjavanje svih progresivnih, antiimperijalističkih snaga je imperativ našeg doba“. U tom smislu, ni u Kominikeu ni u Brežnjevljevoj elaboraciji načela na kojima treba ubuduće da se zasnivaju odnosi Jugoslavije i Sovjetskog Saveza ne pominju se principi navedeni u Beogradskoj deklaraciji iz 1955. (ravnopravnost, nemešanje u unutrašnje poslove, nezavisnost, uvažavanje specifičnih puteva u socijalizam). Umesto toga, sada se akcenat stavlja na načelo socijalističkog internacionalizma, koje je činilo okosnicu Brežnjevljeve doktrine „ograničenog suvereniteta“ socijalističkih zemalja.¹⁷

¹⁶ AJ, KPR, I-2/55. Isto; *Strana štampa o poseti Predsednika SSSR-u*.

¹⁷ „Brežnjevljeva doktrina“ je javno bila promovisana kao deo zvanične spoljnopolitičke orijentacije SSSR-a i bloka prosovjetskih država posle vojne intervencije pet zemalja članica Varšavskog pakta u Čehoslovačkoj, avgusta 1968. Polazila je od stava da je svaka komunistička partija odgovorna za zaštitu tekovina socijalizma ne samo pred sopstvenom radničkom klasom, nego i pred međunarodnim proletarijatom i međunarodnim komunističkim pokretom. Iz toga je proizlazilo da je zaštita tekovina socijalizma u svakoj zemlji internacionalni dug svih komunista, koji podrazumeva ukazivanje pomoći socijalističkoj zemlji u kojoj je ugrožen socijalizam. Ova doktrina se zapravo svodila na ekskluzivno pravo Sovjet-

Insistirajući na prioritetu forsiranja međupartijskih odnosa na račun međudržavne bilateralne saradnje, Brežnjev je u svojoj zdravici naglasio: „Sa daljim produbljivanjem saradnje među partijama, na bazi principa marksizma-lenjinizma i proleterskog internacionalizma, mi povezujemo ove široke horizonte, koji se pred nama otvaraju narednih godina“.¹⁸

U *Informaciji o jugoslovensko-sovjetskim odnosima sa osvrtom na neka aktuelna pitanja politike KPSS u međunarodnom radničkom pokretu*, sačinjenoj od strane Predsedništva SKJ, ukazano je na opasnosti koje sobom nosi aktuelan sovjetski „taktički pristup“ prema Jugoslaviji. „Osnovni strateški cilj SSSR prema Jugoslaviji ostao je neizmenjen – dugoročna orijentacija na privlačenje Jugoslavije i SKJ u 'lager'. Međutim, izmenile su se međunarodne okolnosti i uslovi, te se otuda i taktika SSSR i KPSS prema nama menja i prilagođava tim novim promenjenim uslovima... Pri tome, sovjetska strana jednostrano interpretira principe iz zajedničkih dokumenata, posebno ističući da se odnosi između dve zemlje i partije zasnivaju na 'marksizmu lenjinizmu', 'zajedničkim ciljevima', 'socijalističkom internacionalizmu'. Na tim linijama su, naprimer, tumačili Kijevski susret druga Tita i Brežnjeva... Ukupna aktivnost SSSR prema Jugoslaviji u osnovi je uvek bila određena njegovim strateškim interesima na Balkanu i Mediteranu, s jedne, i odnosom prema našoj zemlji kao samoupravnoj i nesvrstanoj, s druge strane. Otuda je ona, s manjim ili većim oscilacijama u datim periodima, stalno bila sračunata na podiranje i rušenje našeg samostalnog sistema, uspostavljanje režima birokratsko-etatističkog tipa i uključivanje Jugoslavije u lager... Sadašnji nastup SSSR-a predstavlja, u svojoj osnovi, određeni kontinuitet sa politikom koja je naročito došla do izražaja u intervenciji u ČSSR. Procenjujući da je Jugoslavija suočena sa ozbiljnim ekonomskim i političkim teškoćama, sovjetska obaveštajna služba, kao i druge specijalizovane institucije, već duže vremena znatan deo svojih aktivnosti posvećuju pripremama za nastupanje po njima neminovnih kriznih situacija u Jugoslaviji. U tom cilju se pripremaju i razrađuju planovi za delovanje i postupke u raznim varijantama takve situacije, priprema sopstvena i šira javnost“.¹⁹

Posle Titove posete Kijevu, uporedo sa tendencijom uspostavljanja sve prisnije jugoslovensko-sovjetske saradnje,²⁰ uočena je pojačana delat-

---

skog Saveza da sam procenjuju da li je u nekoj zemlji ugrožen socijalizam, a da potom, u cilju njegovog navodnog spasavanja – vojno intervenišu.

¹⁸ *Zdravica na svečanoj večeri u Marijinskom dvorcu*, Borba, 13. novembar 1973.

¹⁹ AJ, KPR; I-5-b/99-26. *Informacija o jugoslovensko-sovjetskim odnosima sa osvrtom na neka aktuelna pitanja politike KPSS u međunarodnom radničkom pokretu*.

²⁰ Tokom perioda koji je usledio, zvanična komunikacija dve države bila je lišena ranijih dosta oštih uzajamnih optužbi u pogledu neadekvatnog izveštavanja štampe, javnih nastupa i izjava političara ili ideoloških kontroverzi. Intenzivirana je ekonomska, kulturna i naučna saradnja. Ipak, pada u oči da se sledeće dve godine Tito i Brežnjev nisu susreli, ni u

nost „inforburovske emigracije“, koja se, po oceni jugoslovenskog rukovodstva, odvija „uz znanje obaveštajne službe Sovjetskog Saveza, uključujući i njenog šefa, člana Politburoa KPSS, Andropova, kao i obaveštajne službe Bugarske, Čehoslovačke i nekih drugih istočno-evropskih zemalja... Realno je očekivati da će Sovjetski Savez, zbog svog unutrašnjeg sistema i svojih pozicija i interesa koje želi da ostvari u blokovskoj podeli sveta, i dalje razvijati obaveštajnu, posebno subverzivno-propagandnu delatnost prema nama kako bi došao korak bliže onom stanju koje bi opravdavalo 'intervenciju za spašavanje socijalizma u Jugoslaviji'. Pri tome ne treba isključiti ni njegovu spremnost za pogađanje sa SAD, jer bi svaka varijanta kojom bi dobio izlaz na Jadransko more, odnosno Mediteran, značila dobitak i zadovoljenje njegovih vekovnih interesa... Iako je poslednjih godina – posle niza uzajamnih poseta i razgovora, uključujući i susrete na najvišem nivou – u odnosima između dve zemlje došlo do pozitivnih kretanja koja su uslovila i promene u taktici nastupa Sovjetskog Saveza prema Jugoslaviji, ipak i dalje postoji raskorak između njegove zvanične politike i ponašanja obaveštajne službe i drugih specijalizovanih institucija koje su radno okrenute prema Jugoslaviji. Na jednoj strani, ističe se želja za svestranom saradnjom sa našom zemljom u svim oblastima, a na drugoj, napadaju njene osnovne vrednosti, samoupravni sistem, nesvrstana politika i nezavisnost“.²¹

U Beogradu je zapaženo da Sovjeti „minimalizuju značaj Deklaracija iz 1955. i 1956. godine, a favorizuju i reafirmišu Deklaraciju iz 1971. sa principom socijalističkog internacionalizma, koji je u njoj sadržan, koji je do sada doživeo veliku evoluciju i koji je sada postao *de facto* osnova (i teorijska, i politička) za izgradnju sistema odnosa između socijalističkih zemalja, koju mi ne prihvatamo, odnosno teorijska i praktična osnova za teoriju ograničenog suvereniteta“.²² Procenjeno je da će uspeh ovakve sovjetske strategije ponajviše zavisiti od stabilnosti unutrašnjeg jugoslovenskog sistema i sposobnosti Tita i njegovih saradnika da zaustave unutrašnje dezintegracione procese i preduzmu efikasne mere u cilju otklanjanja izvorišta narastajuće ekonomske krize. „Praksa je pokazala da je osnovni faktor razvijanja ravnopravnih odnosa i saradnje sa SSSR – naša unutrašnja situacija i stabilnost našeg samoupravnog socijalističkog društva. Karakteristično je da u kriznim situacijama kod nas, SSSR povećava pritiske na Jugoslaviju“.²³

Jugoslaviji, ni u Sovjetskom Savezu. Prvi njihov susret posle Kijeva, usledio je tek sredinom novembra 1976, kada je Brežnjev boravio u relativno kratkoj, prijateljskoj poseti Jugoslaviji.

²¹ AJ, KPR; I-5-b/99–26. *Informacija o jugoslovensko-sovjetskim odnosima sa osvrtom na neka aktuelna pitanja politike KPSS u međunarodnom radničkom pokretu.*

²² AJ, KPR; I-3-a/101–153. *Informativni materijal povodom priprema za predstojeću posetu Generalnog sekretara CK KPSS Leonida Iljiča Brežnjeva Beogradu.*

²³ AJ, KPR; I-5-b/99–26. *Informacija o jugoslovensko-sovjetskim odnosima sa osvrtom na neka aktuelna pitanja politike KPSS u međunarodnom radničkom pokretu.*

Gledano iz današnje perspektive, ovakva procena jugoslovenskog rukovodstva čini se uglavnom ispravna i činjenički zasnovana. Ipak, ona nikada nije mogla da bude verifikovana u praksi. U to vreme, naravno, politički krugovi u Beogradu nisu mogli predvideti da će razorni talas sveopšte državne i sistemske dezintegracije pogoditi prvo SSSR, pa tek onda Jugoslaviju.

Dragan Bogetić

THE SOVIET POLICY TOWARDS YUGOSLAVIA IN THE FIRST PHASE OF THE BIPOLAR DETANT

Summary

The article reveals the background and determination of the Yugoslav-Soviet relations improvement in the beginning of the 1970-ties. The positive attitude towards Yugoslavia was the part of the ambitions of the Soviet officials in their new international policy strategy towards the United States. It was formulated as the Program for the Peace at the 24th Congress of the Soviet Communist Party in 1971. This improvement in Soviet-Yugoslav relations was enabled with the close similarity of the both foreign policies at the time. The Soviet wish to establish the closer relations with the Non-aligned movement where Yugoslavia had the leading role, also helped the improvement. Tito's positive attitude towards president Brezhnev policy of detante was welcomed in Moscow. Beside this process, the Yugoslav leadership never stopped to have suspicious on the final Soviet aims to include the Yugoslavia in the Eastern bloc and to discipline its leadership.